

Capitolul I

POVESTE DE CRĂCIUN

să vă istorisesc astăzi o poveste foarte stranie, o poveste de Crăciun!

E vorba de un puț părăsit, adânc și tainic, care se afla în mijlocul unei păduri mari și întunecoase.

Nimeni nu știa de ce puțul era acolo, nici cine îl făcuse, nici cât de vechi era.

Tăranii din împrejurimi se temeau grozav, căci din el se auzeau ieșind vaiete, gemete și câteodată niște ciocănituri ca și când cineva ar fi bătut în ghizduri.

Credința tuturor era că un suflet stă robit în adâncimea-i din care nu putea scăpa.

Satul cel mai apropiat de pădure se numea Galea, sat micuț și sărăcăios, cu case scunde și ticăloase, în ale căror grădini florile păreau sarbede și fără de viață, căci pământul era pietros și nerodnic.

În mijlocul satului se ridică o bisericuță veche de lemn, cu un acoperiș foarte mare ce părea că o doboară. Nenumăratele anotimpuri îl pârguiseră atât de frumos, încât șița învechindu-i-se bătea în cenușiu, de-ți era mai mare drag să privești la el.

Tufe de lilieci bătrâni și piperniciți creșteau împrejurul bisericii, adăpostind sub umbra lor umilele morminte împrăștiate pe alocuri, ca o turmă de oi părăsite.

Tăranii se cam rușinău de bisericuță lor dărăpanată și visau să dureze una nouă, frumoasă și albă pe dinafără, cu un acoperiș

de tablă, ce ar fi strălucit la soare ca argintul și prin care n-ar fi răzbit în vremuri rele, nici ploaia, nici zăpada. Iar amvonul să aibă stâlpi groși de piatră zugrăvită în culori vii, cu ochiul lui Dumnezeu vopsit deasupra ușii.

Fără îndoială că nouă ne-ar fi plăcut mai mult bisericuța strâmbă de lemn, cu acoperișul cel mare, dar vedeți... fiecare sat își are râvna și mândria lui, și nu-i place să rămâie mai prejos de altul.

În Boștea, satul de dincolo de pădure, se înălțase o bisericuță nouă și mare, aşa precum o râvneau cei din Galea.

Galea era un biet sătuc sărac, ce suferea cumplit de starea în care se găsea.

Dar pare-mi-se, că vorbeam de puțul fermecat, nu e aşa?

Nu știu de ce, țăranii își închipuiau că ființa necunoscută, ce sta robită acolo, le-ar fi adus mari primejdii dacă ar fi scăpat din puț și că singurul mijloc de a o îmblânzi era să-i arunce mici daruri.

Adeseori săracii cred, că singurul chip de a goni nenorocul de la pragul casei lor, e să aducă jertfe lui Dumnezeu și oricărei alte puteri.

Dar Dumnezeu știe bine, că viața săracului nu e decât un lung șir de jertfe, de la început și până la sfârșit!

La anumite sărbători, mai cu seamă la S[fân]ta Maria, la S[fân]tul Dumitru, sătenii luaseră obiceiul să ducă daruri puțului fermecat.

Cum se sfârșea liturghia, înainte de a merge la horă, sau la cârciumă, se adunau pâlcuri, pâlcuri și porneau spre pădure cu ciudatele lor daruri. Unii duceau flori, sau ouă încondeiate, ori covrigi presărați cu susan, alții snopi de grâu legați cu cordele frumoase. Copiii dădeau bucuros cele dintâi poame coapte ce le căptăau: prune, cireșe sau nuci, ori pietricele adunate din albia râului, care devineau frumoase, trandafirii și lucitoare când le lingeau.

Fetele aruncau mărgele din ciucurii betelor, poze cu sfinți, mărturii și multe alte nimicuri, cumpărate la Moși; iar flăcăii,

parale mărunte, nasturi de la tunici militare și garoafele roșii, pe care cu atâta drag le purtau la ureche!

Chiar babele, cu furca-n brâu, mergeau șchiopătând pe zăduf și cădeau lângă puț frânte de oboseală, apoi aruncau în apă cărbuni nestinși, lână sau cânepă, bolborosind descântece și rugăciuni, pe când trăgeau cu coada ochiului la tineret, doar, doar de le-o găsi vreun cusur.

Iarna, puțul era cu totul părăsit, că nu se-ncumeta nimeni să treacă prin pădure.

La marginea satului Galea, într-o casă atât de mică și de umilă, încât părea mai mult o colibă, trăia o văduvă săracă, anume Maria. Tot satul o cunoștea sub numele de Maria-Văduva.

Sărmana avea un singur copil, Petre, cu ochi mari albaștri, și-un obrăjor sarbăd și îngrijorat. Semăna leit cu maică-sa. Băiețelul mai avusese două surori, dar amândouă putrezeau sub liliacul din curtea bisericii. Atât de lipsită fusese maică-sa, încât n-avusese parte să puie măcar o cruce pe locul unde se odihneau copilele ei. Și de aceasta Petre mult se mai amăra!

Foarte evlavios, băiatul văduvii ținea toate posturile; lasă că, la drept vorbind, mâncare destulă n-avea niciodată. Urma cu sfîrșenie învățăminte bisericii, asculta cu luare aminte ce-i spunea popa Toader, cu toate că nu pricepea îndeajuns înțelesul cu-vântărilor și că multe din ele se întipăriseră greșit în mintea lui fragedă.

Între altele, Petre rămăsese cu credința că biserică din Boștea, era mult mai sfântă, fiind mai mare și mai nouă decât bisericuța lor.

Gândul acesta i se pironise-n minte, într-o duminică după slujbă, când popa Toader, vorbind despre adunarea banilor pentru clădirea sfântului locaș, dăduse ca pildă biserică din Boștea, înălțată din jertfele fiecărui locuitor. Sărac și bogat dăduseră toți o parte din câștigurile lor, agonisite cu trudă, cinstind astfel numele Domnului.

Bine înțeles, Petre n-avea bani, nici măcar o lescae; de-ar fi putut, cu dragă inimă ar fi dăruit tot, pentru zidirea unei noi biserici.

El nu fusese niciodată la Boștea și, tocmai de aceea, își închipuia biserică minunat de frumoasă, având toate însușirile ce lipseau cu desăvârșire săracăcioasei bisericiute din Galea.

Petre avea șapte ani, când, pe la începutul iernii, care venise anul acela cu mare strășnicie, maică-sa se îmbolnăvi greu de tot. Băiețelul o iubea mai presus de orice și sufletul îi era chinuit de nespusă durere văzând-o suferind, fără ca el biet, să-i poată veni în ajutor!

Maria foarte răbdătoare, nu se tânguia degeaba. În coliba ei nu era pat; se culca de obicei pe un fel de laviță de lemn, acoperită cu velnițe zdrențuite și pe acest asternut ticălos, zăcea tremurând de friguri, cu buzele vinete și crăpate.

O vatră mare de pământ cuprindea mai tot locul în odăia strămtă. Maria se culca după cuptorul, pe care Petre își dădea toată silința să-l tie cald, cărând zilnic din pădure, câte vreascuri putea duce în spinare. Cum era bondoc și sarcina grea, se încovia astfel, încât părea un arici uriaș, ce-și croia drum prin zăpadă.

Petre căuta să-și gătească. Câteva funii de ceapă uscată, atârnată după vatră și puțin mălai într-o copaie, erau toate merindele de iarnă.

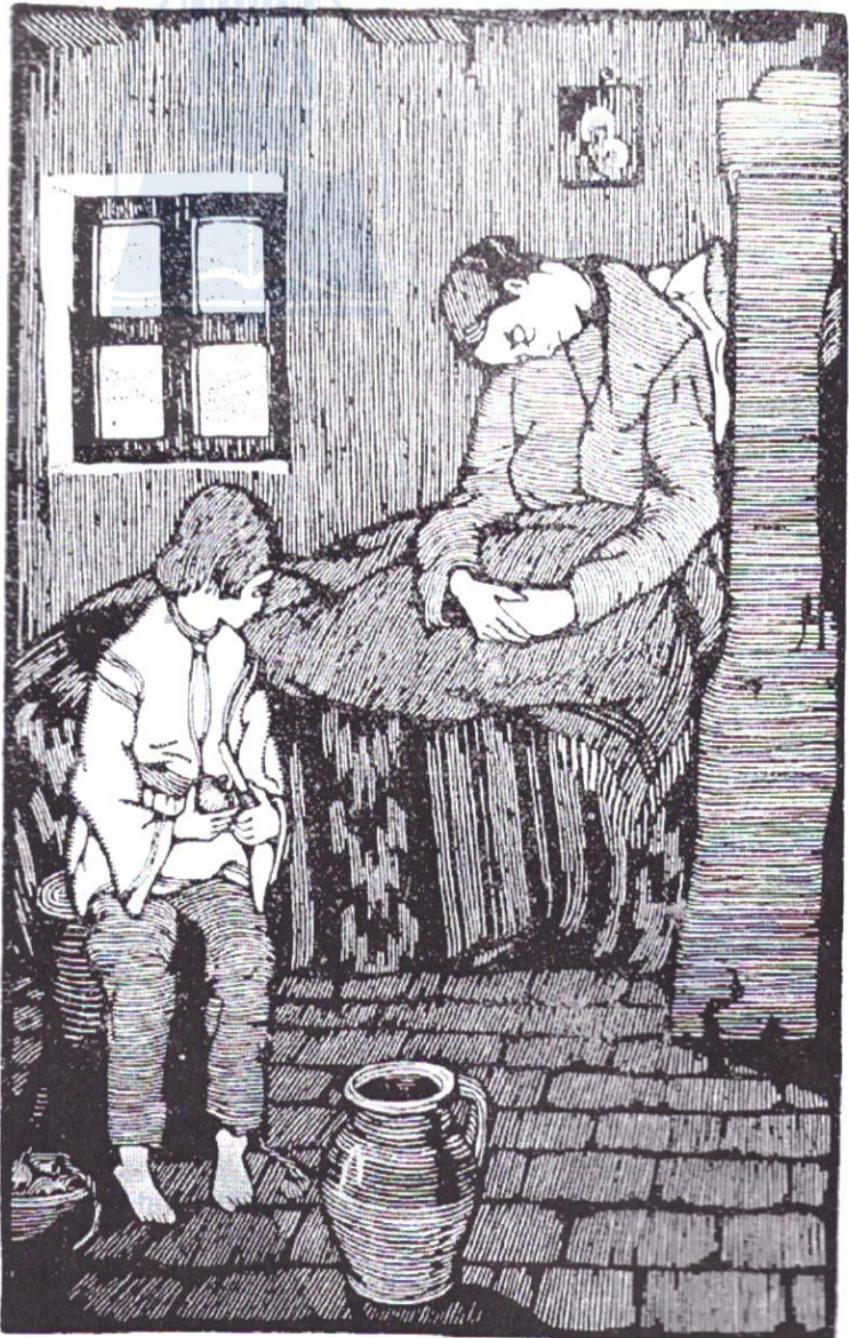
Firește că băiețelul nu era bucătar bun și Maria, suspinând, înlătura strachina cu fiertura pe care el, îngrijorat, i-o aducea. Cum se frământa bietul copil și ce șiroaie de lacrimi curgeau pe obrăjorii lui sarbezi!... Atunci se vâra într-un colț, îngenunchie și zicea *Tatăl nostru* și încă alte rugăciuni pe care le învățase de la popa Toader. Le înșira una după alta, cu toate că nu aveau nici o legătură cu durerea lui, dar erau rugăciuni nu e aşa? și deci bine primeite de Cel de Sus!

Apoi Petre se strecuă lângă maică-sa, lipindu-se de ea, cu nădejdea că o va încălzi strângând-o cu drag în brațele lui slăbănoage.

Dar vai! Dumnezeu părea că n-aude rugăciunea băiatului.

Mariei îi era din ce în ce mai rău!...

Atunci copilul, închipuindu-și că greșise cumva înaintea lui Dumnezeu, simțea o mustrare de cuget, cu toate că nu-și putea aminti să fi călcat vreuna din cele zece porunci.

Capitolul V

TRANDAFIRUL LUI CONU ILIE

Afost odată un boier bătrân și bogat, tare gras și îndesat. Casa lui, cu totul albă, era scundă ca și dânsul.

Când o vedea din depărtare, părea o ciupercă mare cu căciulă cenușie. Un plop șui și înalt crescut alături, o arăta și mai bondoacă.

Dinaintea casei, sprijint pe șase stâlpi groși ca și stăpânul, se ridică un ceardac frumos, învelit cu șită. Boierul, mulțumit, se dea toată ziulica în el, trăgând din ciubuc, a lene, pe un jilț întesat cu perne.

Îbrăcat într-un caftan apilpisit, cu culori aprinse cum numai prin părțile răsăritului se poartă, mult se mai fudulea boierul cu brâurile lui, lucrate în fir. Pe cap avea un ișlic cât un dovleac, aducând cu o ceapă uriașă și, zău, te întrebai văzându-l, cum îi venea să poarte astfel de bazaconie.

Glasul lui conu Ilie era aspru și mitocănos. Îngâmfat dincale afară de toate bogățiile lui, se umfla-n gușe de tot ce spunea, lăând de la capăt aceleași glume nesărate, pe care adesea nu le pricepea decât dânsul.

Dar cum conu Ilie era putred de bogat, toți vecinii făceau mare haz de vorbele lui, gata să râdă ca să-i intre în voie. O fidibaci, poate, să te lingușești astfel, da' de frumos... de!

Conu Ilie își închipuia că avuțiile lui întreceau pe ale tutror, însă degeaba, că n-avea gust! Totuși, cum nimeni nu-i spunea, verde, adevarul, se credea grozav.

Cum se iubise prea mult pe sine însuși, n-avusese vreme să se îndrăgească de nimeni și rămăsese holtei. Cu vremea, îmbătrânind, se îngroșase într-atâtă că mai bine să nu spunem câte șchioape îi măsura mijlocul!

Îi plăcea lumea, dar de trândav ce era, ca să nu-și strice tabieturile, aduna în jurul mai degrabă bărbați decât să petreacă în tovărășia jupânițelor.

Când avea sindrofie sta, mai turcește, în fundul divanului, mai tolănit pe un maldăr de perne. Vorbea de toate anapoda, fără rost, fără pricepere, încântându-se singur de glasul și cuvintele lui.

Privirea-i era şireată. Adeseori făcea cu coada ochiului unuia sau altuia, ea și când ar fi fost înțeleși mai dinainte. Aceasta măgulea pe căte un boierinaș, chiar dacă habar n-avea de taina ce părea că o au împreună.

Dac-ar fi s-o spunem neted, conu Ilie era cam neghiob. Poate că și unii din oaspeți credeau tot aşa, dar n-o șopteau decât acasă nevestelor lor la ureche. Așa că boierul nostru trăia într-o nălucitoare fericire.

Și mai ales îi plăcea să stea în cerdac, că de acolo putea să-și desfete ochii privind grădina atât de minunată și răcoroasă, ca un petec de rai cu stoluri de fluturi și păsărele.

Dar conu Ilie, leneș și greoi, arareori se plimba prin ea, că se ostenea mai puțin privind-o prin norii de fam ce-i ieșea din ciubuc.

Avea, însă, în grădină un lucru de o uimitoare frumusețe, de care și dumneata și eu (cu drept cuvânt) ne-am fi putut minuna, cu toate că am găsit ișlicul lui conu Ilie groaznic de urât. Era un trandafir nemaipomenit, un trandafir pe care înfloarea o singură floare, și ce floare fără seamăn!... Bătută și bogată, mult mai învoalță ca oricare trandafir, atât de desăvârșită era, încât părea plăsmuită de mâini îngerești, pentru bucuria sfîntilor!

Mireasma-i pătrunzătoare îmbălsăma văzduhul și se răspândea până-n cerdacul în care sedea conu Ilie mulțumit de sine însuși.

Obosiți de a se preface mereu că se minunează de tot ce e al boierului și d-a râde de toate glumele-i fără de duh, oaspeții răsuflau când era vorba de trandafir. Atunci glasurile lor vioaie rosteau din inimă cuvinte drepte de laudă.

Boierul trimitea prietenii, unul după altul, să-și desfăzeze sufletul cu minunata floare, pe câd el, lăsfăindu-se pe perne, părea un sultan mărinimos, arătând supușilor săi frumusețile roabei cumpărate de curând.

În astăzi timp cuconu pufăia, clătina din cap, iar prin degetele-i grase, alunecau încetișor boabele mătăniilor de chihlimbar.

— Ei, fraților, ce ziceți de trandafirul meu? întreba el. Ce ziceți? Și după ce fiecare îi răspunde, el iar îi mai descosea: Ce zici? Hai, ce ziceți? până ce îi scotea din sărite pe toți.

Bine, bine, dar, veți zice, dacă boierul bătrân era aşa de zevezec, cum putea să adune atâția musafiri? Vedeți dumneavoastră, casa lui conu Ilie era îmbelșugată cu de toate. Tutun bun, din foi alese, nu culese, odăi răcoroase vara, bine încălzite iarna, jilțuri, divane moi și covoare așternute pe jos. Dulceața, cafeaua, vinul, le găseai după poftă în orice vreme. Când bătea conu Ilie din palme, numai că soseau tăvile cu tot felul de bunătăți! Dar mai presus de toate, avea un bucător și ce mai bucătar!... De fel țigan, negru ca tăciunele – Iancu Bucătarul – era vestit, și-i mersese pomina în toată țara, căci întrecea chiar pe bucătarul domnesc. Nimeni nu știa să gătească ca dânsul sarmale, raci umpluți, scordolea, iahnnii de tot felul, salată de icre; plăcinte, pilaf de raci sau de prepelițe, musaca... Când era vorba de purcel în frigare, îl trimetea la masă pe tipsie de argint, întreg, rumen, cu un măr sau cu un smoc de pătrunjel în gură. Era aşa de bine fript, încât îi trosnea coaja când îl mâncai! Dar bucatele de post!... Cine mai știe azi rostul și dichisul pentru pregătirea tuturor felurilor ce se mâncau pe atunci? D-apoi prăjiturile!... Cine pe lume întindea foaie mai subțire pentru plăcinte, baclavale, sarailii sau cataif... Când se gândeau vecinii la mesele bo-

ierului, [le]^{*} lăsa gura apă cu mai multe zile înainte. Ba chiar, pare-mi-se, pătiți și d[umnea]voastră acum ca ei, citind cele ce vă povestesc.

Iancu Bucătarul se ploconea până la pământ înaintea musafirilor stăpânlui, le săruta dreapta și le zicea neîncetat – „Să trăiești, boierule, să-ți fie prânzul ușor și somnul fără visuri rele!“

Ospățurile lui conu Ilie n-aveau sfârșit. Boierul ședea în capul mesei încărcată cu de toate, clefând și strigând în gura mare bucatele ce veneau la rând. Dacă nu sosea ce poruncise, holteiul se înfuria strașnic, pălmuia slugile de pe lângă dânsul, le înjura aşa de urât, încât chiar brotăceii din lac, rușinându-se, își afundau sub apă căpșorul cu ochii bolboșați, ca să nu-l mai audă!

Vinul curgea șiroaie la masa boierului și un tacâm de lăutari cânta toată vremea. Vara, după masă, mergeau cu toții să se răcorească în ceardac, unde li se aduceau ciubucele aprinse și cafeaua turcească fierbinte, cu caimac.

Cu toate că și cei mai mâncăcioși erau sătui, tot îi mai îmbia cu vișinată și tot felul de votcă, din clondire mari, rotunde.

Răsturnat pe perne, conu Ilie sughița și se asculta vorbind, mai mult ca oricând.

Într-o seară, când cu toții mulțumiți mistuiau o cină mai minunată ca de obicei, se auzi deodată din întuneric un cântec atât de duios, încât acești bătrâni lacomi, ce păreau că nu se gândesc decât la ale mâncării, își ținură suflarea ca să asculte.

Ca apa limpede și cristalină a unui izvor, glasul, din ce în ce mai răpitor, se înălța în văzduh, umplând grădina de o armonie aşa de fermecătoare, încât un freamăt trecu prin frunzele copacilor și toți crinii în jurul lacului își plecară capetele ca să asculte.

— Cine poate fi această privighetoare – întrebă unul dintre musafiri.

— Dacă dascălul meu ar avea aşa glas, halal de noi – zise părintele Serafim, unul din oaspeții obișnuiți ai lui conu Ilie, aproape tot atât de gros ca și dânsul.

— Trebuie să fie vreo jupâniță îndrăgostită de mine, adăogă simandicosul boier, rățoindu-se și netezindu-și barba. Pe semne

* În text: „îi“ (n. ed.).

că m-a văzut duminică, când mă-ntorceam de la biserică, fiindcă numai atunci ies din casă. Păi de, eram îmbrăcat cu caftanul samaniu peste care mă încingesem cu brâul cel muiat în fir!...

— Într-adevăr, e un veșmânt menit să înverzească de pizmă chiar un papagal – zise unul în glumă.

— Dar dac-ar fi papagalul verde ce s-ar mai întâmpla? Întrebă altul. Și drept răspuns nu se auzi decât un hohot de râs batjocoritor.

— St.... St.... mai bine ascultați... Ce cântare îngerească! urmă Mitru, cel mai Tânăr dintre meseni, singurul în stare să prețuiască și frumosul, pe lângă mâncare și băutură.

Doina se auzea din ce în ce mai înfocată!... Conu Ilie și oaspeții lui cercau în zadar, să prință în întuneric, urma vreunui pas, sau foșnetul unei rochii...

Parte din musafiri se coborâră în grădină ca să cerceteze umbrele stufișului și împrejurimile gardului, dar fără izbândă, căci nu găsiră nicăieri, nimic.

Cerul era plin de stele și drept deasupra rozei lui conu Ilie sclipea de-ți lăzul, un luceafăr minunat!

Cât de strălucitor era! Ca un diamant galben înfipt în smalțul întunecos al cerului nemărginit, iar pe lângă el, celealte stele deabia mai licăreau.

Roza minunată și invoaltă, părea că privește sus la dânsul, primind razele lui drept în inima-i neprihănăită.

Momit de aroma îmbătătoare, Mitru, trecând pe lângă trandafir, vroi să-l aplece ca să-i soarbă mireasma, dar cumpliții ghimpăi ce-l apărau, îl întepără atât de tare, încât picături de sânge căzură la pământ.

Lui Mitru i se păru că trandafirul râde încetișor, însă aceasta era o închipuire, nu e aşa, căci cum putea o floare să râdă?

Cățăva vreme, conu Ilie și oaspeții lui rămaseră tăcuți, aşteptând din nou să audă glasul încântător, dar tacerea se adâncea pretutindeni. Nici o șoaptă! Deci, somnoroșii boieri, isprăvind taifasul, plecară pe la casele lor.

CUPRINS

Volumul I	3
<i>Temele românești ale Reginei Maria</i> (I. Oprișan)..	5
<i>Notă asupra ediției</i> (I. Oprișan)	19
Capitolul I – Poveste de Crăciun	21
Capitolul II – Copila Soarelui	34
Capitolul III – Comoara lui Baragladin	46
Capitolul IV – Povestea celor trei purcei	65
Capitolul V – Trandafirul lui conu Ilie	71
Capitolul VI – Insula Șerpilor	81
Volumul II	107
Capitolul VII – Cartea minunată a părintelui Simion. Poveste foarte morală	109
Capitolul VIII – Sămânța înțelepciunii	130
Capitolul IX – Ciobanul și Domnița	154
Capitolul X – Baba Alba	180
Capitolul XI – Orfana	204
Capitolul XII – De coada cometei	221